

Ote Asumisessa syntyvien jätevesilietteiden kuljetusjärjestelmä 13.2.2025 § 10

Jokilaaksojen jätelautakunta 24.08.2023 § 24

Valmistelija

vs. jätelautakunnan esittelijä Anu Linnala

Jätteenkuljetuksessa on kyse julkisesta välttämättömyyspalvelusta, jonka on toimittava kaikissa oloissa, kaikkina aikoina ja kaikilla alueilla (ml. sako- ja umpikaivolietteiden kuljetus).

Jätelain määrittämänä pääsääntönä on kunnan järjestämä ja kilpailuttama jätteenkuljetus (jätelaki § 36). Jätelain (646/2011) mukaan asumisessa syntyvien lietteiden kuljetukset voivat tapahtua joko kunnan (jätelaki § 36) tai kiinteistön haltijan järjestämänä (jätelaki § 37).

Kunnan järjestämässä kuljetuksessa sopimus jätteenkuljetuksessa tehdään kunnan tai jätelyhtiön kanssa, kiinteistön haltijan järjestämässä se tehdään kuljetusyrityksen kanssa. Jokilaaksojen jätelautakunnan toimialueella asumisessa syntyvien seka- ja kierrätettävien jätteiden kuljetus on järjestetty kunnan järjestämänä, jätevesilietteiden kuljetus kiinteistön haltijan järjestämänä.

Kiinteistöittäinen jätteenkuljetus (jätelaki § 35) tarkoittaa, että kunnan on huolehdittava, että kunnallisella jätehuoltovastuulla olevan jätteen kuljetus järjestetään kiinteistön haltijan järjestämästä vastaanottoaikaan käsittelyyn.

Kiinteistöittäinen jätteenkuljetus on järjestämistavasta riippumatta järjestettävä niin, että tarjolla on jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin (jätelaki § 35). Kiinteistöittäisessä jätteenkuljetuksessa on noudatettava alueellisia jätehuoltomääräyksiä ja jäte on toimitettava kunnan määräämään vastaanotto- tai käsittelypaikkaan (jätelaki § 35).

Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus (jätelaki § 37)

- Kunta voi päättää *kiinteistön haltijan järjestämän* jätteenkuljetuksen *käyttöön* **vain**, jos voidaan perustellusti olettaa, että alueella on tarjolla kuljetuspalveluja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin.
- Lisäksi kiinteistön haltijan järjestämää jätteenkuljetusta **ei voida ottaa käyttöön**, jos se heikentää jätehuollon yleistä toimivuutta alueella tai lisää vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle verrattuna kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen.
- Lisävaatimuksena on, että **vaikutukset** tulee **arvioida kokonaisuutena myönteisiksi** ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan.
- Arvioitavia seikkoja tällöin olisivat muun muassa *vaikutukset eri toimijoiden jätehuoltokustannuksiin ja työmäärään*.
- Kokonaisarviossa *jätehuoltoviranomainen voi painottaa niitä tekijöitä, joita se pitää alueellisesti tärkeinä näkökohtina*.

Kunnan järjestämä jätteenkuljetus (jätelaki § 37)

- Jätehuoltoviranomainen voi valita kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen, vaikka kiinteistönhaltijan järjestämän jätteenkuljetuksen edellytykset täytyisivät.
- Jätteen saa kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa ottaa kuljetettavakseen vain kunta tai jätteen kuljettaja, joka toimii kunnan lukuun.
- Kuljetuspalvelut kilpailutettava hankintalain mukaisesti ja siten, että kuljetusyrittäjillä — myös uusilla ja erikokoisilla yrittäjillä — tasapuoliset mahdollisuudet osallistua kunnan jätteenkuljetuspalvelujen tuottamiseen.
- Kunta/jäteyhtiö järjestää kuljetuksen omana toimintanaan tai hankkimalla palvelut yksityiseltä yrittäjältä julkisia hankintoja koskevan lain mukaisesti.

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus kumosi Jokilaaksojen jätelautakunnan päätöksen 4.12.2018 § 21 asumisessa syntyvien lietteiden kuljetuksista päätöksellään 21.10.2020 Nro 20/0607/2, Dnro 00160/19/5142 ja palautti asian uudelleen käsittelyyn. Lautakunta päätti 20.11.2020 § 18 hyväksyä hallinto-oikeuden päätöksen ja käsitellä asian uudelleen jätelain uudistuksen jälkeen.

Jokilaaksojen jätelautakunta päätti kokouksessaan 01.06.2023 (§ 18) tilata uuden selvitystyön AFRY Oy:ltä.

Selvitystyön alkuun järjestettiin 04.07.2023 tallennettu Teams-verkkotapaaminen jätelautakunnan jäsenten ja selvitystyöstä vastaavan Afry Oy:n Virve Toukolan kanssa. Tapaamisessa käytiin lävitse yleisiä asioita selvitykseen liittyen.

Afry Oy:n Virve Toukola esittelee kokouksessa selvitystyön etenemistä tähän mennessä.

Esittelijä	vs. jätelautakunnan esittelijä Anu Linnala
Päätösehdotus	Merkitään tiedoksi asumisessa syntyvien jätevesilietteiden kuljetusjärjestelmän nykytilaselvityksen aloittaminen ja tilanne.
Päätös	Merkittiin tiedoksi.

Lautakunta kävi läpi asukkaille ja lietteiden kuljetusyrittäjille valmistellut kyselylomakkeet ja esitti niihin muutamia lisäyksiä ja korjauksia. Kysymykset lähetetään kommentoitavaksi ja hyväksyttäväksi lautakunnan jäsenille sähköpostitse ennen asukaskyselyiden lähettämistä ja lietteiden kuljetusyrittäjien haastatteluja.

Pykälän käsittelyn aikana AFRY Oy:n Virve Toukolaa kuultiin asiantuntijana.

Jokilaaksojen jätelautakunta 15.02.2024 § 10

Valmistelija	jätelautakunnan vs. esittelijä Anu Linnala
	<p>Asumisessa syntyvien jätevesilietteiden kuljetusjärjestelmän nykytilaselvityksen tilaamisesta AFRY Oy:ltä päätettiin Jokilaaksojen jätelautakunnan kokouksessa 01.06.2023 (§ 18).</p> <p>Selvitystyön alkuun järjestettiin 04.07.2023 tallennettu Teams - verkkotapaaminen jätelautakunnan jäsenten ja selvitystyöstä vastaavan Afry Oy:n Virve Toukolan kanssa. Tapaamisessa käytiin lävitse yleisiä asioita selvitykseen liittyen.</p> <p>Jokilaaksojen jätelautakunnan kokouksessa 24.08.2023 Virve Toukola oli paikan päällä kertomassa selvitystyön tilanteesta ja 12.12.2023 häntä kuultiin etäyhteyden kautta selvitystyön senhetkisestä tilanteesta.</p> <p>Kokouksessa kuullaan asiantuntijana AFRY Oy:n Timo Lehto, joka esittelee selvitystyön loppuraporttia. Kokouksessa esitetty raportti jaetaan lautakunnan jäsenille kokouksen jälkeen.</p>
Esittelijä	jätelautakunnan vs. esittelijä Anu Linnala
Päätösehdotus	<p>1. Merkitään tiedoksi asumisessa syntyvien jätevesilietteiden kuljetusjärjestelmän nykytilaselvityksen valmistuminen ja varataan jätelautakunnan jäsenille perjantaihin 1.3.2024 asti aikaa kommentoida selvitystä.</p> <p>Mikäli kommentoitavaa ei ilmene, katsotaan selvitystyö vastaanotetuksi.</p> <p>Mikäli raporttia koskevaa muutostarvetta ilmenee, käsitellään ne lautakunnan koulutusiltapäivän yhteydessä 21.3.2024.</p> <p>2. Lautakunta päättää aloittaa sako- ja umpikaivolietteiden kuljetusjärjestelmästä päättämisen valmistelun keväällä 2024.</p>
Päätös	<p>Hyväksyttiin.</p> <p>Pykälän käsittelyn aikana kuultiin asiantuntijana Afry Oy:n projektipäällikkö Timo Lehto klo 15:30 - 16:44</p> <p>Paula Haapakoski poistui kokouksesta pykälän käsittelyn aikana klo 15:45 Fanni Pönttiö poistui kokouksesta pykälän käsittelyn aikana klo 15:48 Maria Sorvisto palasi kokoukseen pykälän käsittelyn aikana klo 15:55 ja poistui 16:30</p>

Jokilaaksojen jätelautakunta 28.05.2024 § 17

Valmistelija	jätelautakunnan vs. esittelijä Anu Linnala
	<p>Jokilaaksojen jätelautakunnan alueella ei ole lainvoimaista päätöstä saostus- ja umpisäiliölietteiden kuljetusjärjestelmästä. Saostus- ja</p>

umpisäiliölietteiden kuljetus tapahtuu tällä hetkellä vuoden 1993 jätelain tarkoittamalla tavalla.

Nykyisen jätelain 149 §:n mukaan kuljetusjärjestelmästä tuli päättää viimeistään 1.5.2013 mennessä. Asiaa ensimmäistä kertaa tarkasteltaessa vuonna 2013 päädyttiin siirtämään asian käsittelyä.

Toisen kerran asiaa käsiteltiin vuonna 2018. Tuolloin valmistuneessa asiaa koskevassa selvitystyössä todettiin, että käytössä olevassa kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetusjärjestelmässä oli puutteita. Lautakunta päätti tuolloin kiinteistön haltijan järjestämän kuljetusjärjestelmän säilyvän alueella.

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus **kumosi Jokilaaksojen jätelautakunnan päätöksen** 4.12.2018 § 21 asumisessa syntyvien lietteiden kuljetuksista päätöksellään 21.10.2020 Nro 20/0607/2, Dnro 00160/19/5142 ja **palautti asian uudelleen käsittelyyn**. Lautakunta hyväksyi hallinto-oikeuden päätöksen ja päätti käsitellä asian uudelleen jätelain uudistuksen jälkeen.

Jätelain uudistuksessa (voimaan 19.7.2021) kuntavastuu pysyi ennallaan.

Asian uudelleen tarkastelua varten Jätelautakunta teetti uuden selvityksen, joka valmistui alkuvuodesta 2024. Jätelautakunnan jäsenillä oli mahdollisuus kommentoida selvitystyötä ennen kuin sen katsottiin olevan vastaanotettu. Kommentteja ei selvitykseen määräajassa tullut. Afry Oy:n raportti ”Selvitys sako- ja umpikaivolietteiden kuljetusjärjestelmän nykytilasta” on oheismateriaalina.

Kunnan on jätelain 38 § mukaan ennen kiinteistöittäisestä jätteenkuljetustavasta päättämistä varattava kaikille, joiden oloihin päätöksellä on huomattava vaikutus, mahdollisuus saada tietoa ja lausua mielipiteensä asiasta. Vaikuttamismahdollisuuksien varaamisesta säädetään hallintolain (434/2003) 41 §:ssä. Kunnan on tiedotettava päätöksestään yleisesti kuntalaisille ja julkaistava päätös tietoverkossa.

Hallintolain 41 §:ssä todetaan, että jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus muiden kuin asianosaisten elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin, viranomaisen tulee varata näille henkilöille mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta. Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla.

Esittelijä jätelautakunnan vs. esittelijä Anu Linnala

Päätösehdotus Jätelautakunta päättää:

1. kuuluttaa asian vireilläolosta 30.5. – 30.6.2024 välisen ajan kuntien internetsivuilla sekä ilmoittaa asiasta jätelautakunnan hyväksymissä ilmoituslehdissä ja varata niille henkilöille, joiden elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin asian ratkaisemisella voi olla huomattava vaikutus, mahdollisuuden lausua mielipiteensä asiasta;
2. ilmoittaa erikseen asian vireilläolosta jätehuoltorekisteriin hyväksytyille alueella sako- ja umpikaivolietteitä kuljettaville yrityksille, kuntien vesihuoltolaitoksille ja Vestia Oy:lle;
3. varata alueen kunnille, kuntien terveydensuojelu- ja ympäristönsuojeluviranomaisille sekä Pohjois-Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksille mahdollisuuden antaa asiassa lausuntonsa;

4. että edellä mainitut mielipiteet, kannanotot ja lausunnot tulee toimittaa jätelautakuntaan kirjallisina tai sähköisesti jätelautakunnan sähköpostiin tai Kunta-akkunaan viimeistään 30.6.2024, mihin saakka myös asiaan liittyvä materiaali on nähtävillä.

Päätös Hyväksyttiin.

Jokilaaksojen jätelautakunta 19.09.2024 § 25

Valmistelija jätelautakunnan vs. esittelijä Anu Linnala

Saostus- ja umpisäiliölietteiden kuljetusjärjestelmän tarkastelua koskeva kuulemis- ja lausuntoaika päättyi 30.6.2024. Asiassa jätettiin neljä lausuntoa. Mielipiteitä jätettiin kaikkiaan yhdeksän, joista yksi on kunnan edustajalta, neljä kuljetusyrittäjiltä, kolme edunvalvontajärjestöiltä ja yksi kuntalaiselta.

Jätelautakunnan tulee käydä läpi asiaan liittyvä valmisteluaineisto ennen kuin asia tulee lautakunnan ratkaistavaksi. Valmisteluaineisto käydään läpi kokouksessa ja jaetaan lautakunnalle oheismateriaalina.

Oheismateriaalin sisältö:

- Liite 1. Päätöksen valmisteluaineisto, diat
- Liite 2. Selvitys Sako- ja umpikaivolietteiden kuljetusjärjestelmän nykytilasta (Afry Finland Oy, 2024)
- Liitteet 3.–5. Esitysmateriaalit jätelautakunnalle pidetyistä luennoista:
 - o Liite 3. Saostus- ja umpisäiliölietteiden kuljetusjärjestelmästä, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen ylitarkastaja Tarja Anttila 21.3.2024
 - o Liite 4. Päätös jätteenkuljetusjärjestelmästä ja oikeuskäytäntö, Kuntaliiton erityisasiantuntija Tuulia Innala 21.3.2024
 - o Liite 5. Asumislietteen kuljetukset viranomaisnäkökulmasta, Lakeuden jätelautakunnan jätehuoltopäällikkö Jenni Laitila 28.5.2024
- Liite 6. Saostus- ja umpisäiliölietteiden tarkastelusta esitetyt lausunnot, kannanotot ja mielipiteet kokonaisuudessaan

Esittelijä jätelautakunnan vs. esittelijä Anu Linnala

Päätösehdotus Jätelautakunta tutustuu asiassa syntyneeseen aineistoon.

Päätös Lautakunta tutustui asiaa koskevaan aineistoon.

Jokilaaksojen jätelautakunta 13.02.2025 § 10
296/14.06.00/2025

Valmistelija jätelautakunnan vs. esittelijä Anu Linnala

Taustaa

Jokilaaksojen jätelautakunnan toimialueella on käytössä saostus- ja umpisäiliölietteiden osalta kiinteistön haltijan järjestämä

jätteenkuljetusjärjestelmä, eli kiinteistön haltija tilaa itse haluamaltaan kuljetusyrittäjältä lietesäiliön tyhjennykset.

Vuonna 2011 voimaan tullut jätelaki edellytti, että kuntien tuli tarkastella täyttikö käytössä olleet vanhan jätelain mukaiset sopimusperusteiset jätteenkuljetusjärjestelmät uuden jätelain kiinteistön haltijan järjestämää jätteenkuljetusta koskevat jätelain edellytykset. Päätös jätteenkuljetusjärjestelmästä tuli tehdä viimeistään vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

Jokilaaksojen jätelautakunta päätti vuonna 2013 siirtää kuljetusjärjestelmän tarkastelua eteenpäin tarvittavien tietojen keräämiseksi. Vuonna 2018 jätelautakunta teki päätöksen kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetusjärjestelmästä lietteiden osalta. Pohjois-Suomen hallinto-oikeus kumosi tämän päätöksen vuonna 2020 ja palautti asian uudelleen käsittelyyn. Lautakunta hyväksyi hallinto-oikeuden päätöksen ja päätti käsitellä asian uudelleen tulevan jätelain uudistuksen jälkeen. Hallinto-oikeus perusteli kumoamispäätöstään sillä, että tehdyn nykytilaselvityksen johtopäätöksenä oli, etteivät kaikki jätelain 37 §:n edellytykset kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa täyttyneet eikä päätöstä oltu perusteltu hallintolain edellyttämällä tavalla. Päätös oli sekä hallintolain että jätelain vastainen. Hallinto-oikeuden mukaan jätelautakunta oli näin ylittänyt toiminvaltansa.

Yhdyskuntajätehuolto pohjautuu Suomessa kuntien jätehuollon järjestämisvastuuseen, jonka tarkoitus on turvata toimiva jätehuolto niin tiheästi asutuilla alueilla kuin haja-asutusalueillakin. Kuntien järjestämisvastuulla on haluttu varmistaa, että jätteet käsitellään kaikissa jätehuollon vaiheissa asianmukaisesti sekä ympäristön- ja terveydensuojelulliset seikat huomioiden. Kunnan on varmistettava, että jätehuoltopalvelua on saatavilla kaikkialla kiinteistön sijainnista riippumatta eikä palvelujen hinnoittelussa aseteta kuntalaisia perusteetta toisiinsa nähden eriarvoiseen asemaan. Yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti jätehuollon järjestämisen tavoitteena on samantasoinen jätehuolto koko alueella.

Jätelain (646/2011) 32 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kunnan on järjestettävä asumisessa syntyvän saostus- ja umpisäiliölietteen jätehuolto. Kunnan on huolehdittava kunnan vastuulle kuuluvan jätteen kiinteistöittäisestä jätteenkuljetuksesta. Kunta ei voi siirtää jätelain 32 §:n säätelemää järjestämisvastuuta yksityisille kuljetusyriyksille, vaan vastuu säilyy aina kunnalla, vaikka kuljetus järjestettäisiin kiinteistön haltijan järjestämänä. Kuntavastuulle kuuluvan jätteen jätteenkuljetuksessa on kyse julkisesta välttämättömyyspalvelusta, jonka on toimittava kaikissa oloissa, kaikkina aikoina ja kaikilla alueilla.

Kunnan järjestämä jätteenkuljetus on jätelain 36 §:n tarkoittama pääsääntö ja ensisijainen tapa järjestää kunnan vastuulle kuuluvan jätteen jätteenkuljetus. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa vain kunta tai jätteenkuljetusyriytys, joka toimii kunnan lukuun, saa ottaa kunnan vastuulle kuuluvaa jätettä kuljetettavakseen. Kuljetuspalvelut on kilpailutettava hankintalain mukaisesti siten, että myös uusilla ja eri kokoisilla kuljetusyriyksillä on tasapuoliset mahdollisuudet osallistua kunnan jätteenkuljetuspalvelujen tuottamiseen. Urakka-alueiden määrä ja suuruus riippuvat kilpailutettavalla alueella olevien lietesäiliöiden määrästä sekä alueen koosta. Suositeltavaa on, että kilpailutettavat alueet pidetään riittävän pieninä, jotta myös pienimmät kuljetusyriykset voivat osallistua tarjouskilpailuun. Jätelaki myös edellyttää, että kunnan on kiinteistöittäisten

jätteenkuljetuspalvelujen hankintoja suunnitellessaan tehtävä markkinakartoitus.

Jätelakiin on jätetty kuitenkin myös mahdollisuus valita kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus, mikäli jätelain 37 §:ssä määritellyt vaatimukset täyttyvät. Kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen valinnalle tulee olla esitettynä perusteet, jotka pohjautuvat alueella tehtyyn selvitykseen. Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus on kuitenkin poikkeus, jonka valinnalle tulee olla erityisiä perusteita. Jätelakia koskevan hallituksen esityksen (HE 199/2010) mukaan kiinteistön haltijan järjestämää jätteenkuljetusta koskevan päätösvallan rajaaminen on ollut tarpeen kiinteistön haltijan oikeusturvan turvaamiseksi. Lisäksi päätösvallan rajaamisella on pyritty siihen, että kunnan on kuljetusjärjestelmää valitessaan varmistuttava jätelain 32 §:ssä vastuulle säädetyn jätteen osalta kuljetuspalveluiden saatavuudesta, laadukkuudesta ja toimivuudesta myös silloin, kun kuljettajan valinta jätetään kiinteistön haltijan päätettäväksi.

Selvitys kuljetusjärjestelmän nykytilanteesta

Afry Finland Oy teki jätehuoltoviranomaisen toimeksiannosta selvityksen nykyisestä jätteenkuljetusjärjestelmästä ja arvioi samalla sen toimivuutta. Nykytilaselvitys valmistui tammikuussa 2024. Selvitystyö piti sisällään sidosryhmäkyselyt alueella liेतetyhjennyksiä tekeville jätteenkuljetusyrietyksille, kuntien jätevesilaitoksille sekä valvoville viranomaisille. Lisäksi selvityksessä oli asukaskysely 1000 kiinteistölle, jotka sijaitsevat viemäriulaitosten toimialueen ulkopuolella. Nykytilaselvitys on liitteenä 4.

Kuljetusjärjestelmästä päättäminen ja alueellisen jätelautakunnan toimivalta asiassa

Jätteenkuljetuksessa on kyse julkisesta välttämättömyyspalvelusta, jonka on toimittava kaikissa oloissa, kaikkina aikoina ja kaikilla alueilla. Jätelaki asettaa kiinteistöittäiselle jätteenkuljetukselle tiettyjä edellytyksiä. Kiinteistöittäinen jätteenkuljetus on järjestämistävasta riippumatta järjestettävä niin, että tarjolla on jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin. Jätteenkuljetuksessa on noudatettava kunnan jätehuoltomääräyksiä ja jäte on toimitettava kunnan määräämään vastaanotto- tai käsittelypaikkaan.

Jätelain 37 §:n mukaan kiinteistöittäinen jätteenkuljetus voidaan järjestää kiinteistön haltijan järjestämänä, jos voidaan perustellusti osoittaa että:

1. Alueella on tarjolla jätteenkuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin
2. Jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle
3. Päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan

Alueellisen jätelautakunnan toimialueen kunnat ovat sopineet jätelain 23 §:n mukaisen kuntalaissa tarkoitetun toimielimen perustamisesta. Kuntien välisen sopimuksen mukaisesti Jokilaaksojen jätelautakunta toimii jätelain tarkoittamana alueellisena jätehuoltoviranomaisena. Jätelain mukaan jätehuoltoviranomaisen päätäntävaltaan kuuluu muun muassa jätteenkuljetusjärjestelmää koskeva päätöksenteko. Alueella käytettävään kuljetusjärjestelmään liittyvä päätöksenteko on viranomaistoimintaa ja

jätehuoltoviranomainen ratkaisee asian itsenäisesti. Lain mukaan kuntien, jäteyhtiön tai muiden asianosaisten lausunnot eivät sido jätehuoltoviranomaista, mutta sen tulee päätöstä harkitessaan ottaa lausuntojen lakiperusteiset asiasisällöt huomioon. Jätehuoltoviranomaisen päätösharkinnan perusteena ovat jätelain ja määräysten noudattaminen, jätehuoltonäkökohdat, jätehuollon yleinen toimivuus sekä alueellinen kehittäminen jätelautakunnan toiminta-alueella.

Jätehuoltoviranomaisen ei ole pakko valita kiinteistön haltijan järjestämää jätteenkuljetusta vaikka lain edellytykset täytyisivätkin. Viranomainen voi sille kuuluvan harkintavallan nojalla päättää tässäkin tapauksessa siirtymisestä kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen. Selvitysten on osoitettava jätelaissa säädettyjen edellytysten täyttyvän vain päätettäessä jatkaa kiinteistön haltijan järjestämää jätteenkuljetusta.

Jätelain ja korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännön mukaan kunnan järjestämä jätteenkuljetus on ensisijainen vaihtoehto päätettäessä jätteenkuljetuksesta. Korkein hallinto-oikeus on vuosikirjapäätöksissä linjannut päätöksentekoon liittyvästä selvitysvelvollisuudesta (KHO 2016:19 ja KHO 2016:20). Päätöksen tulee perustua laissa mainittujen edellytysten toteutumiseen. Kuntaliiton laatima tulkintakooste korkeimman hallinto-oikeuden tekemistä linjauksista on liitteenä 5.

Toimialueen nykytilanteen kuvaus

Jätelautakunnan toiminta-alueella on selvitystyön mukaan noin 17 600 asuinkiinteistöä, jotka sijaitsevat viemäriverkoston ulkopuolella, lisäksi alueen noin 7000 vapaa-ajan kiinteistöstä valtaosa on viemäröinnin ulkopuolella.

Jätehuoltoviranomaisella ei ole kiinteistöiltä tarkkaa tietoa rakennusten jätevesien käsittelyjärjestelmistä tai siitä, miten jätevedet käsitellään. Tiedot viemäriverkoston ulkopuolisten rakennusten jätevesien käsittelystä jakautuvat tällä hetkellä toimialueella useille tahoille, kuten jätehuoltoviranomaiselle, rakennusvalvonnalle ja osittain ympäristönsuojeluviranomaisille. Kattavaa rekisteriä viemäriverkoston liittymättömien kiinteistöjen jätevesijärjestelmistä ei ole.

Lietteiden vastaanottoaikat sekä niihin toimitetut lietemäärät

Jätelain mukaan kunnan vastuulle kuuluva jäte tulee toimittaa kunnan osoittamaan vastaanottoaikaan. Kunnan vastuulle kuuluvat lietteet tulisi siten lainmukaisesti toimittaa sen kunnan jätevedenpuhdistamoon, jonka alueella kiinteistö, josta lietettä on tyhjennetty, sijaitsee. Jokilaaksojen jätelautakunnan alueella on lietteiden vastaanottopisteet 14 kunnassa.

Liitteenä 6 olevassa taulukossa on kunnittain esitetty seuraavat seikat:

- aiemmin tehdyn ja nykyisen selvityksen mukaiset puhdistamoille toimitetut lietemäärät vuosilta 2018 ja 2022
- viemärin ulkopuolisten kiinteistöjen määrät
- SIIRTO-rekisteriin ilmoitetut lietteiden kuljetusmäärät vuosilta 2023 ja 2024
- SIIRTO-rekisteriin ilmoitetut kiinteistömäärät vuosilta 2023 ja 2024

Kuntien vastaanottoaikoille toimitettujen lietteiden kokonaismäärä on kasvanut edellisen raportin määrästä 21 % saman aikaisesti, kun osassa kunnista on viemäröidyt alueet kasvaneet ja asukasmäärä pienentynyt. Käsittelyyn toimitetun ja vastaanotetun lietteen määrät voivat poiketa toisistaan. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että kaikkia toimitettuja lietteitä

ei ole raportoitu jätehuoltoviranomaiselle ja siitä, että vastaanotetuissa lietteissä on mukana elinkeinoelämän lietteitä.

Tyhjennysten seuranta ja siihen liittyvät haasteet

Jokilaaksojen jätelautakunnan alueella voimassa olevien jätehuoltomääräysten mukaisesti (hyväksytty Jokilaaksojen jätelautakunnassa 21.6.2022 § 3) saostussäiliöistä, pienpuhdistamojen lietetiloista ja muista vastaavista säiliöistä vesikäymälävesiä sisältävä jätevesiliete on poistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Säiliöistä, joihin kerätään pelkästään pesuvesiä, jätevesiliete on poistettava aina tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Umpisäiliöitä ja niiden täyttymistä sekä täyttymishälyttimen toimintaa on seurattava säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa. Umpisäiliöt on tyhjennettävä viimeistään niiden täytyessä, kuitenkin vähintään viiden vuoden välein. Jätevesilietteet, umpisäiliöiden jätevedet sekä muut vastaavat lietteet saa luovuttaa kuljetettavaksi vain sellaiselle toimijalle, joka on hyväksytty jätelain mukaiseen jätehuoltorekisteriin ja ne on toimitettava kunnan osoittamaan vastaanottoaikaan.

Jätehuoltoviranomaisen yksi lakisääteisistä tehtävistä on seurata kunnan vastuulle kuuluvien jätteiden osalta jätehuoltovelvoitteiden toteutumista kiinteistöillä. Seurantaan liittyy useita haasteita. Seuranta perustuu kuljetusyrittäjien toimittamiin siirtoasiakirjatietoihin, joiden tiedot ovat välillä puutteellisia ja joita ei aina toimiteta. Jokilaaksojen jätelautakunnan alueella rekisteri on edelleen puutteellinen, sen kokoaminen vaatii aktiivista toimintaa suhteessa kuntien rakennusvalvontaan ja vesihuoltolaitoksiin.

Jätelain edellytysten tarkastelu nykyisessä kuljetusjärjestelmässä

1. Edellytys: Alueella on tarjolla jätteenkuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin

Jätteenkuljetuspalveluita on lähtökohtaisesti oltava saatavilla alueen jokaisessa osassa.

Tehdyn selvityksen mukaan kaikissa toimialueen kunnissa lietteen kuljetuspalveluita tarjoaa vähintään kaksi kuljetusyritystä. Selvityksen yhteydessä tehtäviin kuljettakyselyihin vastasi yhteensä 20 yritystä. Naapurikuntien yrityksiin ei oltu yhteydessä. Osa heistä toimii myös Jokilaaksojen jätelautakunnan alueella, mutta SIIRTO-rekisteriin merkittyjen kuljetustietojen perusteella nämä tekevät alueella lähinnä yksittäisiä siirtoja.

Lietteiden kuljetuksista laadittujen siirtoasiakirjojen tiedot on tullut 1.9.2022 alkaen löytyä ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen tuottamasta SIIRTO-rekisteristä. Jätehuoltoviranomainen saa tiedot tätä kautta eikä niitä aiempien vuosien tapaan tarvitse toimittaa jätehuoltoviranomaiseen erikseen. Siirto-rekisterin käyttöönotto on sujunut hitaasti. Vuoden 2024 osalta tietoja rekisteristä puuttuu kolmelta yritykseltä. Lisäksi kolme yrittäjää on toimittanut tiedot jätehuoltoviranomaiseen muussa muodossa. Liitteen 2 taulukosta käy ilmi kuljetuksia suorittaneiden toimijoiden määrät kunnittain sekä kunnissa tehdyt tyhjennykset kiinteistöittäin ja kuutioittain. Yritysten lukumäärässä näkyy myös toimialueen ulkopuolella olevat yritykset.

Jätehuoltomääräysten mukaisesti jätevesilietteet, umpisäiliöiden jätevedet sekä muut vastaavat lietteet saa luovuttaa kuljetettavaksi vain sellaiselle toimijalle, joka on hyväksytty jätelain mukaiseen jätehuoltorekisteriin ja ne on toimitettava kunnan osoittamaan vastaanottoaikaan. Omassa asumisessa syntyvän lietteen saa levittää käsiteltynä

lannoitustarkoituksessa omalle pellolle tai omassa hallinnassa olevalle pellolle. Liete on aina käsiteltävä hygieeniseksi kalkkistabiloimalla tai muulla Ruokaviraston ja ympäristönsuojeluviranomaisen hyväksymällä tavalla. Tämän lisäksi jätteen haltija saa ottaa käsiteltäväkseen yhteensä enintään neljältä naapurikiinteistöltä tai muulta lähellä sijaitsevalta kiinteistöltä asumisesta syntyvän lietteen. Lietteiden vastaanottajan, käsittelijän ja hyödyntäjän tulee aina hakea poikkeusta näistä jätehuoltomääräyksistä jätehuoltoviranomaiselta, joka pyytää asiasta lausunnon kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselta. Jätehuoltoviranomaiseen tai kuntien ympäristöviranomaisille ei ole poikkeushakemuksia tullut vaikka selvityksen asukaskyselyn mukaan peltolevitystä tapahtuu.

Kyselytulosten perusteella enemmistö asukkaista piti nykyistä kiinteistöhaltijan järjestämää kuljetusjärjestelmää parempana. Kunnan järjestämän lietteenkuljetuksen epäiltiin olevan kalliimpi ja palvelutasoltaan heikompi. Huolta aiheuttivat muun muassa paikallisten yritysten väheneminen, määrätyt keräyspäivät, kaivojen tyhjentäminen vajaina tai sitten täytyminen yli ennen keräyspäivää, myös paikallistuntemusta pidettiin tärkeänä.

Selvityksen asukaskyselyn perusteella ei voida varmistua siitä, että kaikilla alueilla olisi tyhjennyspalvelua tarjolla kattavasti ja syrjimättömin ehdoin. Asukaskyselyn mukaan 15 % vastanneista ei tiennyt kuin yhden alueella toimivan yrityksen, 16 % jätti vastaamatta kysymykseen ja 42 % ilmoitti ettei tiennyt määrää. Tyhjennyspalvelun kohtuullisuuden ja syrjimättömyyden ehdot eivät täyty myöskään tilanteessa, jossa yksi kuljetusyritys hallitsee markkinatilannetta tietyllä alueella tai kiinteistöjen saamaan jätehuoltopalveluun vaikuttaa kiinteistön sijainti, kilpailuolosuhteet tai kuljetusmatkat.

Jätehuoltoviranomainen tarkasteli vuoden 2024 osalta tyhjennysten määrien jakautumista kunnissa. Tarkastelussa kävi ilmi, että viidessä alueen kunnassa yksi yritys tekee yli 95 prosenttia kunnassa tehtävistä liete-kaivojen tyhjennyksistä. Lisäksi yhden kunnan osalta tiedot puuttuvat kokonaan. Tällöin tyhjennyspalveluiden kohtuullisuuden ja syrjimättömyyden ei voida katsoa täyttyvän.

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa on kyse yksityisoikeudellisesta sopimuksesta, jossa kiinteistön haltija tekee valinnan eri yritysten ja hintavaihtoehtojen kesken. Siinä kiinteistöhaltijan tulee itse huolehtia, että tyhjennykset tehdään ajoissa ja selvittää palvelujen saatavuus sekä tuntee yritysten toimintakulttuuri ja hinnoitteluperusteet. Sopimuksen tekeminen ei kuitenkaan ole vapaaehtoista, koska kiinteistön haltijan on jätelain mukaan järjestettävä jätteenkuljetus sopimalla siitä yrityksen kanssa.

Selvitystyön mukaan 75 %:lla haastatelluista yrityksistä oli sopimusasiakkaita. Lopuilla työtilaukset perustuivat pelkästään puhelin- tai sähköpostitilauksiin. Myös internetin kautta tapahtuvat tilaukset ovat alkaneet lisääntyä viime vuosina.

Hinnoittelu

Jättemaksun tasapuolisuus tarkoittaa esimerkiksi sitä, että eri asiakkaita, asiakasryhmiä tai eri alueita ei aseteta perusteettomasti toisistaan poikkeavaan asemaan. Kohtuullisuuden vaatimusta voidaan arvioida myös esimerkiksi silloin, kun jollakin alueella on vain yksi jätteenkuljetuspalveluja tarjoava yritys ja jolla on siten hinnoittelussaan mahdollisuus käyttää tilannettaan markkinoilla hyväkseen. Määrävästä markkina-asemasta

huolimatta yritys ei saisi käyttää asemaansa hyväkseen palvelunsa hinnoittelussa.

Lietesäiliön tyhjennyshinta muodostuu yleensä käsittelyosuudesta ja kuljetusosuudesta. Jokilaaksojen jätelautakunnan alueella kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa käsittelyosuus on lietteen vastaanottajan määrittelemän taksan mukainen ja kuljetusosuus kuljetusyrityksen määrittelemä. Kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen taustalla kantava ajatus on se, että kiinteistön haltijat hyötyvät mahdollisuudesta kilpailuttaa kuljetuspalvelunsa. Tämä kuitenkin vaatii, että koko alueella olisi palvelua saatavilla kattavasti. Jos kiinteistön haltija ei pysty aidosti kilpailuttamaan lietesäiliön tyhjennystä, ei järjestely täytä jätelain vaatimusta kuljetuspalveluiden tarjonnan kattavuudesta ja tasapuolisuudesta. Saatujen tulosten perusteella kotitalouksien tulisikin tuntea itse yritysten laskutusperusteet ja pyrkiä käyttämään paikallisia yrityksiä halvemman palvelun saamiseksi. Lietteen tyhjennyksen kokonaishintaan vaikuttaa myös erot käsittelymaksuissa eri vastaanottoaikoissa ja eri lietelajeille. Halvimmat käsittelyhinnat olivat Kärsämäellä ja Haapavedellä umpikaivolietteelle 4,51 € / m³ ja kallein Kannuksessa sakokaivolietteelle 20 € / m³.

Selvityksen mukaan selviä hintatason eroavuuksia kuntien välillä kyselyjen perusteella ei tullut esiin, lietekaivon tyhjennyksien kokonaishinnoissa saattoi asukaskyselyn perusteella olla kuitenkin nelinkertaisia eroja. Alle 50 € hintoja oli ainoastaan maanviljelijöiltä tilatuissa tyhjennyksissä tai yli vuosi sitten tehdyillä tyhjennyksillä.

Selvityksen mukaan osa kuljetusyrittäjistä pitää koko kunnan alueella samaa hintaa tyhjennykselle kaivon koosta, etäisyydestä ja ajankohdan kiireellisyydestä riippumatta. Kahta yrittäjää lukuun ottamatta hinnan päälle tulee tällöinkin lietteen vastaanoton mukainen kuutioperusteinen käsittelymaksu. Näitä kahta lukuun ottamatta kaikki kertoivat ilmoittavansa laskulla tyhjennetyt tai kaivon koon mukaan arvioidut kuutiot. Kuljetusmatkan hinnoittelu menee yrityksillä yleensä joko kunnittain tai säteittäin toimintapaikasta katsottuna. Kaksi yrittäjää ilmoitti käyttävänsä tyhjennykselle tuntihinnoittelua. Kaivon koon mukaan vaihtuva kokonaishinta on käytössä kolmella yrittäjällä. Kaikki yrittäjät eivät olleet halukkaita keskustelemaan hinnoistaan tai hinnoitteluperusteistaan kovinkaan tarkasti.

Jätelain 85 § edellyttää, että kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa laskusta käy ilmi maksunperuste riittävän tarkasti yksilöitynä. Laskutettaviin hintoihin vaikuttavat muun muassa kuljetusmatka, säiliön tilavuus sekä lietteen vastaanottoaikaan käsittely- ja vastaanottotaksa. Toimialueelta toimitetaan lietettä myös naapurikuntien jätevedenpuhdistamoille. Tällöin syntyy tilanne, että saman kunnan alueella sijaitseville asuinkiinteistöille kohdistuu eri suuruinen käsittelymaksu riippuen kiinteistön sijaintipaikasta kunnassa. Näin ei jätelain mukaan tulisi olla, vaan jätemaksujen tulisi olla palvelutasoon nähden tasapuolisia ja kohtuullisia. Lietteen käsittelytapa on asukkaan näkökulmasta sama eri vastaanottoaikoissa, joten maksujen tulisi olla yhtä suuret kaikille palvelun piiriin kuuluville riippumatta vastaanottoaikaan tai sen omasta hinnoittelusta.

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kiinteistöt voivat joutua eriarvoiseen asemaan, kun tyhjennyshinnat poikkeavat kiinteistöittäin kilpailutilanteen, kuljetusmatkojen ja -kustannusten sekä olemassa olevien keräysreittien vaikutuksesta. Tällöin syrjimättömyysehdon toteutuminen on epävarmaa. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätemaksut voivat

olla erisuuruisia toiminta-alueen kunnissa, mutta eivät saa poiketa toisistaan saman kunnan sisällä. Jättemaksun perusteista määrätään jätelain 79 §:ssä, jossa perusteiksi mainitaan jätteen määrä, laji, laatu ja noutokerrat. Näin ollen esimerkiksi kuljetusmatkaa ei voida pitää asukkaalle kohdistuvan jättemaksun perusteena. Maksun perusteina voidaan lisäksi ottaa huomioon jätteen keräys- ja kuljetusolot kiinteistöllä ja noutoalueella, kunnan keräysvälineiden käyttö sekä kuljetusmatka kuljetettaessa jäte yksittäisenä kuljetuksena.

Selvityksen mukaan asukkaat ovat pääasiassa maksaneet laskunsa hyvin. Joidenkin asiakkaiden kohdalla on kuitenkin jouduttu tekemään perintätoimenpiteitä. Useimmiten laskut on maksettu viimeistään silloin, kun seuraava lietekaivon tyhjennys on tullut ajankohtaiseksi.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jättemaksu on julkis-oikeudellinen maksu ja sellaisenaan suoraan ulosottokelpoinen ilman oikeuden päätöstä. Maksuvaikeuksien takia jätehuoltopalveluita ei keskeytetä. Jättemaksuista tehtävät huomautukset ja virheen korjaukset käsitellään ensisijaisesti laskutuksen hoitavassa yhtiössä, mutta kiinteistöillä on aina oikeus tehdä jättemaksusta kirjallinen muistutus jätehuoltoviranomaiselle. Jätehuoltoviranomainen tekee maksumuistutuksesta viranhaltijapäätöksen, josta on valitusoikeus edelleen suoraan hallinto-oikeuteen.

2. edellytys: Jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle

Jätehuollon toimivuutta voidaan arvioida esimerkiksi sen perusteella, miten kiinteistöt noudattavat jätehuoltomääräyksiä. Jätehuoltomääräyksiin on koottu jätelain keskeisimmät tavoitteet jätehuollon turvalliselle järjestämiselle terveyden ja ympäristön kannalta. Jätelainsäädännön perusteella kaikkien asuinkiinteistöjen on järjestettävä kiinteistölle jätteen keräys ja huolehdittava jätteen kuljettamisesta asianmukaiseen käsittelypaikkaan. Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa tyhjennyksen tilaaminen on kiinteistön vastuulla. Lietehuollon osalta tämä tarkoittaa sitä, että niiden kiinteistöjen, joilla on tyhjennyksen vaativa jätevesijärjestelmä, on järjestettävä lietteelle jätehuoltomääräysten mukainen keräys.

Jos verrataan kuljetusyrittäjiltä saatuja siirtoasiakirjatietoja viemäriverkoston ulkopuolella olevien rakennusten määriin, saadaan arvio siitä, kuinka monella kiinteistöllä lietesäiliön tyhjennys on tilattu. Viemäriverkoston ulkopuolella on selvityksen mukaan asuinrakennuksia toimialueella yhteensä 17 627 kappaletta. Vuonna 2024 tyhjennys on suoritettu ainoastaan 46 %:lla näistä kiinteistöistä, olettaen ettei kiinteistöiden lukumäärä ole merkittävästi muuttunut. Tässä luvussa ovat mukana ne yrittäjät, joilla on toiminnalle asianmukaiset luvat ja jotka ovat kuljetustietonsa jätehuoltoviranomaisen saataville toimittaneet. Selvityksen mukaan kunnissa ei ollut tulossa laajempia viemärintihankkeita olemassa olevien rakennusten osalta, joten tästä johtuvaa merkittävää muutosta ei voida olettaa tapahtuneen.

Kiinteistöt, jotka eivät noudata jätehuoltomääräyksiä, heikentävät jätehuollon yleistä toimivuutta. Jätehuoltomääräysten noudattamatta jättäminen voi johtaa jätteiden epäasianmukaiseen käsittelyyn sekä myös asettaa alueen asukkaat eriarvoiseen asemaan. Jätehuollon seuranta on jätehuoltoviranomaisen lakisääteinen tehtävä kuljetusjärjestelmästä

riippumatta. Puuttuminen näihin epäkohtiin vaatii kuitenkin kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kaikkien jätehuollon osapuolten yhteistä tahtotilaa. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätehuoltovelvoitteita laiminlyöneet kiinteistöt saadaan nopeammin mukaan säännöllisten lietetyhjennysten piiriin reaaliaikaisen jätteenkuljetusrekisterin ansiosta.

Vaikutukset alueelliseen kehittämiseen

Jätehuolto koostuu jätteen keräyksestä, kuljetuksesta ja käsittelystä. Tämän hetkisessä tilanteessa kehittäminen vaatisi kaikkien lietehuollon toimijoiden yhteisen näkemyksen sekä panostuksen kehitystyöhön.

Nykyisessä järjestelmässä kuntalainen voi vaikuttaa palvelun laatuun joko reklamoimalla yritykseen tai kilpailuttamalla palvelun. Tehdyt reklamaatiot eivät välity jätehuoltoviranomaisen tietoon. Kunnan kilpailuttamassa kuljetusjärjestelmässä reklamaatiotiedot ovat saatavilla jätehuollon toiminnan kehittämisen työkaluksi ja jätehuoltoviranomaisen käytettävissä.

Alueellinen kehittäminen kunnan järjestämässä kuljetuksessa on operatiivisen toimijan ja jätehuoltoviranomaisen yhteistyötä. Kun alueella on jo muiden kuntavastuullisten jätteiden osalta kunnan järjestämä jätteenkuljetus, on haastavaa päästä tilanteeseen, jossa kiinteistön haltijan järjestämä sako- ja umpikaivolietteen kuljetus edistäisi jätehuollon toimivuutta kunnassa.

Tälä hetkellä jätehuollon alueellinen kehittäminen lietteiden osalta tapahtuu ainoastaan jätehuoltomääräysten avulla, niillä voidaan antaa vain itse tyhjennystä koskevia määräyksiä. Palveluntasoa tai siihen liittyviä yksityiskohtia, hinnoittelua tai hinnoitteluperusteita ei pystytä kehittämään yhtenäiseksi kaikille alueen kotitalouksille.

Vaikutukset ympäristöön

Selvitystyön perusteella valtaosa kiinteistöistä tyhjentää liete-kaivonsa määräysten mukaisesti vähintään kerran vuodessa. Ympäristön kannalta nykyinen kuljetusjärjestelmä ei kuitenkaan toimi parhaalla mahdollisella tavalla, koska kaikilla kiinteistöillä liete-kaivoja ei tyhjenetä määräysten mukaisesti. Kaikki lietteet eivät myöskään päädy luvalliseen käsittelyyn, vaikka tilanne on tältä osin siistiytynyt huomattavasti viime vuosina. Ympäristöviranomaisilta saadun palautteen mukaan ympäristöhaitat sako- ja umpikaivolietteiden osalta ovat viime vuosina merkittävästi vähentyneet ja ovat kunnittain yksittäisiä tapauksia.

Nykyjärjestelmässä viranomaisilla ei kuitenkaan ole käytännössä mahdollisuutta seurata ja valvoa saostus- ja umpisäiliölietteen tyhjennyksiä, kuljetuksia ja päätymistä asianmukaisiin vastaanottopaikkoihin kattavasti ja tehokkaasti.

Haittaa ympäristölle sekä terveydelle aiheutuu, jos lietesäiliöitä ei tyhjenetä asianmukaisella tavalla eikä lietettä ohjata asianmukaiseen käsittelyyn. Saostus- ja umpisäiliölietteiden kohdalla on tärkeä muistaa, minkälaisesta jätelajista on kysymys ja millaista haittaa käsittelemättömät ihmisperäiset jätevedet voivat aiheuttaa ympäristölle sekä terveydelle.

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa tyhjennysreitit suunnitellaan jokaisen alueella toimivan jätehuoltoyrityksen asiakasjoukon perusteella. Alueilla, joissa toimii useampi kuljetusyritys, voi useampi jäteauto tyhjentää asiakkaiden lietesäiliöitä. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa reittioptimointi tehdään koko kuljetusalueen alueelta muodostuvan asiakasjoukon kesken, ilman päällekkäisyyttä.

3. edellytys: Päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan

Vaikutukset kotitalouksien asemaan

Lietehuollon järjestäminen on kiinteistön haltijan velvollisuus. Kiinteistön haltijan on oltava lietehuollon järjestämisessä aloitteellinen, tehtävä itse tarvittavat toimenpiteet tyhjennyksen tilaamiseksi ja varmistettava, että palveluntarjoaja on ELY-keskukseen asianmukaisesti rekisteröitynyt ammattimainen jätteenkuljetusyritys. Kuntalaiset voivat joutua eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, kuinka hyvin he osaavat ja kykenevät todellisuudessa hyödyntämään oikeuttaan ja alueen kilpailutusolosuhteita. Kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetusjärjestämisen kantavana ajatuksena on se, että kiinteistön haltija voi valita itse yrityksen, jonka kanssa sopii tyhjennyspalvelun järjestämisestä. Jos palveluntarjoajaa ei käytännössä voi valita alueen kilpailutilanteen tai kiinteistön sijainnin vuoksi, eivät kotitaloudet hyödy kiinteistön haltijan järjestämästä kuljetuksesta, sillä tavalla kuin on tarkoitettu. Aidon kilpailutilanteen puuttuminen joillakin alueilla ei vaikuta myönteisesti kotitalouksien asemaan.

Kaikissa Jokilaaksojen jätelautakunnan toimialueen kunnissa lietteen kuljetuspalveluita tarjoaa vähintään kaksi kuljetusyritystä. Selviä hintatason eroavuuksia kuntien välillä kyselyjen perusteella ei tullut esiin, liete-kaivon tyhjennyksien kokonaishinnoissa saattoi asukaskyselyn perusteella olla nelinkertaisia eroja. Alle 50 € hintoja oli ainoastaan maanviljelijöiltä tilatuissa tyhjennyksissä tai yli vuosi sitten tehdyillä tyhjennyksillä.

Kyselytulosten perusteella 67 % asukkaista piti nykyistä kiinteistöhaltijan järjestämää kuljetusjärjestelmää parempana ja 13 % kunnan järjestämää. Kunnan järjestämän lietteenkuljetuksen epäillään olevan kalliimpi ja palvelutasoltaan heikompi. Huolta aiheuttivat mm. paikallisten yritysten väheneminen, määrätty keräyspäivät, kaivojen tyhjentäminen vajaina tai sitten täytyminen yli ennen keräyspäivää, myös paikallistuntemusta pidettiin tärkeänä. Kunnallinen järjestelmä voisi tulla kysymykseen joidenkin kommenttien perusteella, jos se on halvempi.

Kunnan järjestämässä saostus- ja umpisäiliölietteen kuljetuksessa kaikille kotitalouksille pystytään varmistamaan yhdenvertainen ja tasapuolinen hinnoittelu, eikä esimerkiksi kuljetusmatkan pituus vaikuta palvelusta perittävään hintaan. Yhtenäisen laskutuksen ja hinnoittelun lisäksi koko toiminta-alueelle saadaan läpinäkyvät laskutusperusteet, jotka ovat julkisesti nähtävillä verkossa. Kotitalouksien oikeusturvan kannalta tämä on parempi vaihtoehto, kun palvelun ehdot ovat kaikille kiinteistön haltijoille samat.

Saostus- ja umpisäiliölietteen jätehuollon perittävä maksu koostuu kunnan järjestämässä lietteenkuljetuksessa käsittelymaksusta ja kuljetusmaksusta. Vastaanottomaksu määräytyy kunnallisen jätevedenpuhdistamon määrittelemän vastaanottohinnan mukaan. Kuljetusmaksu taas jätemaksutaksaan määritetyn taksan mukaisesti. Taksan muodostamiseen vaikuttaa merkittävästi lietteen kuljetusten urakkasopimukset. Jätelain mukaisesti asuinkiinteistöjä koskevalle jätehuoltotoiminnalle ei voi tavoitella kuin kohtuullista tuottoa. Näin varmistetaan myös kunnallisen jätehuollon investointimahdollisuudet. Maksulla olisi lisäksi jätelain mukaisesti katettava tarvittavien rekisterien ylläpidosta aiheutuvat ja muut vastaavat lietehuollon järjestämisestä aiheutuvat kustannukset (mukaan lukien lietehuollon neuvonta).

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kotitaloudet voisivat tilata saostus- ja umpisäiliön tyhjennykset haluamallaan tyhjennysrytmillä jätehuoltomääräysten velvoitteet huomioiden. Kotitaloudet voisivat myös edelleen valita heille parhaiten soveltuvan tyhjennysajankohdan, jolloin myös kiinteistön erityisolosuhteet voidaan tyhjennyksissä ottaa huomioon. Kun kullekin kiinteistölle sopiva tyhjennysväli vakiintuu kokemuksen myötä, ennakoivalla tyhjentämisellä edistetään järjestelmän toimivuutta ja vähennetään ympäristöhaittoja.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kotitalouksien yhdenvertaisuutta pystytään parantamaan, koska tämänhetkisen kuljetusjärjestelmän vapaamatkustajat saadaan järjestelmän piiriin tehokkaammin. Kaikkien on noudatettava lainsäädännössä ja jätehuoltomääräyksissä asetettuja tyhjennysvälejä. Vapaamatkustajien velvoittaminen lietteenkuljetuksen piiriin, lisää myös omalta osaltaan kotitalouksien yhdenvertaisuutta.

Kuljetusjärjestelmäpäätöksellä ei ole vaikutusta lietteen omatoimiseen käsittelyyn, kumpikin järjestelmä mahdollistaa sen toteutuksen jätehuoltomääräysten mukaisesti.

Vaikutukset yritysten asemaan

Päätöksen vaikutukset yritysten toimintaan riippuvat siitä, toimiiko yritys valtakunnallisesti, alueellisesti vai paikallisesti. Alueella lietesäiliön tyhjennyksiä suorittavien yritysten koko vaihtelee. Suurimmalla osalla haastatelluista yrityksistä lietteiden kuljetus on vain osa liiketoiminnasta. Yrityksistä kolme ilmoitti lietteenkuljetuksen olevan 100 % yrityksen liikevaihdosta. Kuudessa yrityksessä lietteenkuljetus työllisti yhden hengen täysipäiväisesti ja kolmessa yrityksessä työllistyi 2–3 henkeä täysipäiväisesti. 8 yrityksessä lietteenkuljetus työllisti myös ulkopuolisia työntekijöitä. Lietteenkuljetuksen merkityksen suuruus liikevaihdolla mitattuna yrityksille oli siis varsin vaihtelevaa.

Kuljetusyrityksistä 15:llä oli käytössä joko yksi tai useampi imuauto. Yrityksistä 6 kpl teki lietekaivojen tyhjennystä traktorikalustolla. Yhdessä yrityksistä oli sekä imuauto että traktorikalusto. Yrityksistä 11 sanoi investoineensa jollain tavalla lietteenkuljetuskalustoon viimeisen kahden vuoden aikana. Investointisuunnitelmia oli 8 yrityksellä. Osa on lykännyt isompia investointeja ja muun muassa yrityskauppoja odottaessaan lietteenkuljetusjärjestelmää koskevan päätöksenteon selkeytymistä.

Kaikki haastatellut toimijat kannattavat nykyistä sopimusperusteista järjestelmää. Useat yritykset toivoivat, että pitkään jatkuneeseen epävarmuuteen järjestelmästä saataisiin vihdoin pysyvä päätös, jotta yritykset uskaltaisivat tehdä investointeja ja yrityskauppoja.

Keskitetyn kilpailutuksen pelätään vaikuttavan pienten yritysten asemaan siten, että isommilla yrityksillä on paremmat edellytykset voittaa kilpailutuksia ja se voisi johtaa yritysten kokonaismäärän vähenemiseen nykyisestä huomattavasti. Nykyisen keräysjärjestelmän paremmuuden perusteina pidettiin joustavuutta, kiire- ja viikonloppupalvelujen tarjoamista, paikallistuntemusta, matalampaa kustannusrakennetta sekä asiakkaiden valinnan- ja sopimisen vapautta.

Kyselyn perusteella lietekuljetusjärjestelmä ei vaikuta alan kokonaistyöllisyyteen, mutta vaikuttaa merkittävästi siihen miten, työpaikat jakautuvat yritysten välillä ja miten yritykset sijoittuvat kuntiin. Paikallisesti toimivien pienempien yritysten määrä todennäköisesti keskitetyssä kuljetusjärjestelmässä vähenisi.

Kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen kilpailutuksessa on noudettava hankintalainsäädäntöä, jossa säädetään muun ohella kilpailuolosuhteiden hyödyntämisestä, tarjouskilpailuun osallistuvien syrjimättömästä kohtelusta ja hankintojen riittävästä avoimuudesta. Kuljetusyritysten tasapuoliset mahdollisuudet osallistua kunnan jätteenkuljetuspalveluiden tuottamiseen varmistetaan jätelain 36 ja 43 §:n säännöksillä. Jätelaki myös edellyttää, että kunnan on kiinteistöittäisten jätteenkuljetuspalvelujen hankintoja suunnitellessaan tehtävä markkinakartoitus.

Markkinakartoituksen sekä mahdollisimman pitkän siirtymäajan avulla päätöksen vaikutukset olemassa olevien yritysten toimintaan voidaan minimoida. Keskitetty kilpailutus takaa myös uusille yrityksille aloittamismahdollisuuden. Kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen vaikutuksia kuljetusyritysten toimintaan voidaan vähentää myös pitämällä urakkasopimusten kesto riittävän pitkänä ja määrittelemällä urakka-alueet riittävän pieniksi siten, että palveluja voivat tarjota myös pienet yritykset.

Jos tarkastellaan toimialueella pääsääntöisesti toimivia yrityksiä, lietesäiliöiden tyhjennyksistä on vuosittain valtaosan tehnyt 10 yritystä. Nämä yritykset ovat tehneet vuonna 2024 kaikista toimialueella tehdyistä rekisteriin merkityistä tyhjennyksistä 95 %. Kolme eniten tyhjennyksiä tehnyttä yritystä on tehnyt koko toimialueen tyhjennyksistä yli 50 prosenttia. Näiden yritysten asemaan muutoksella kuljetusjärjestelmään voi olla merkitystä. Vaikutusten laajuus riippuu siitä, kuinka suuri osa näiden yritysten kokonaisliiketoiminnasta muodostuu asumisen lietesäiliöiden tyhjennyksistä. Alueella toimivat yritykset tarjoavat myös jätehuoltopalveluita elinkeinoelämälle.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Jätehuoltoviranomaisen tehtävänä on seurata kiinteistöjen lietehuoltojärjestelyiden asianmukaisuutta kummassakin kuljetusjärjestelmässä. Kiinteistön haltijan järjestämässä kuljetuksessa seuranta on jälkikäteistä ja vaatii aina kuljetustietojen muokkaamista käsin, jotta ne saadaan syötettyä viranomaisen omaan rekisteriin seurannan toteuttamista varten. Tällainen toiminta vie resursseja. Kunnan järjestämässä kuljetuksessa kiinteistöjen lietesäiliöiden tyhjennysten seuranta voidaan tehdä tehokkaammin reaaliaikaisen jätteenkuljetusrekisterin ansiosta.

Kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset toimivat yhdessä ELY-keskuksen kanssa jätehuollon valvontaviranomaisina. Valvontaviranomainen ei ole tehnyt säännönmukaista valvontaa siitä, miten lietesäiliöiden tyhjennykset ovat kiinteistöillä toteutuneet. Ympäristönsuojeluviranomaisille tehdyn kyselyn vastausten perusteella, valvovalle viranomaiselle ei ole juurikaan tullut vastaan tapauksia, joissa lietesäiliöiden tyhjentyttömyydestä olisi aiheutunut ympäristöhaittoja. Huomioitavaa kuitenkin on, että kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa yksityiset yritykset suorittavat tyhjennykset omille asiakkailleen. Tyhjennyksen yhteydessä ilmenevien jätevesijärjestelmien mahdollisten ympäristöhaittojen ilmoittaminen eteenpäin viranomaisille kohdistuisi yrityksen palvelusta maksavaan asiakkaaseen.

Valvontaviranomaisen rooli on sama kummassakin kuljetusjärjestelmässä, joten kuljetusjärjestelmän ei pitäisi merkittävästi vaikuttaa valvojan viranomaisen työmäärään.

Jätehuoltoviranomaisen on ylläpidettävä jätelain 143 §:n mukaista kuljetusrekisteriä, johon merkitään jätteen kuljettajan vuosittain antamat

tiedot kiinteistöistä, joilta jätettä on noudettu sekä säiliöiden tyhjennyskerroista kiinteistöittäin. Kunnan järjestämässä lietteiden kuljetuksessa lainsäädännön edellyttämät tiedot siirtyvät automaattisesti asiakas- ja kuljetusrekisteriin. Rekisterin ylläpito on tällöin huomattavasti tehokkaampaa ja tiedot mahdollista pitää paremmin ajantasaisina, kun asiakas olisi suoraan yhteydessä rekisterin pitäjään. Ajantasaiset rekisterit parantaisivat olennaisesti lietteen tyhjentämisen ja kuljettamisen seurannan ja valvomisen edellytyksiä, mikä puolestaan vähentää saostus- ja umpisäiliöistä aiheutuvia ympäristöriskejä. Paremmin voitaisiin myös valvoa sitä, että saostus- ja umpisäiliöliete päättyy kunnan määräämään asianmukaiseen vastaanottoaikaan. Kunnan järjestämässä kuljetuksessa lietteen kuljetuksia ja tyhjennyksiä voisivat tehdä ainoastaan lakisääteisen velvollisuutensa hoitaneet kuljettajat.

Jätehuoltoviranomaisella ei ole ollut mahdollisuutta luoda kuljetusrekisteriä, jota voi käyttää lietteenkuljetukseen liittymisseurantaan ja lietesäiliöiden tyhjennyksien seurantaan, koska kaikki kuljetusyrietykset eivät toimita kuljetustietoja SIIRTO-rekisteriin tai jätehuoltoviranomaiselle. Jätelain edellyttämien asiakirjojen ja tietojen toimittamisen osalta on ilmennyt puutteita, jotka vaikeuttavat viranomaisten toimintaa. Nykyisessä kuljetusjärjestelmässä viranomaiset eivät siis pysty seuraamaan, onko kiinteistön lietesäiliö tyhjenetty määräysten mukaisesti vai onko siinä puutteita.

Vaikutusmahdollisuuksien varaaminen

Jätelautakunta on ennen päätöksen tekemistä varannut kaikille, joiden oloihin päätöksen tekemisellä on huomattava vaikutus, mahdollisuuden saada tietoa ja lausua mielipiteensä asiasta. Vaikutusmahdollisuuksien varaamiseksi niille, joihin asian ratkaisulla voi olla vaikutusta, tiedotettiin asian vireillä olosta hallintolain 41 §:ssä edellytetyllä tavalla. Keskeisille sidosryhmille (jätehuoltorekisteriin hyväksytyt alueella sako- ja umpikaivolietteitä kuljettavat yritykset, kuntien vesihuoltolaitokset, alueen kunnat, kuntien terveydensuojelu- ja ympäristönsuojeluviranomaiset sekä Pohjois-Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukset ja Vestia Oy) varattiin mahdollisuus antaa asiassa lausunto.

Vaikuttamismahdollisuuksia koskeva kuulutus toimitettiin jätelautakunnan toimialueen kunnille, jotta nämä saattoivat laittaa sen nähtävillä omille virallisilla ilmoituskanavilleen verkossa 30.5.-30.6.2024 väliseksi ajaksi. Lisäksi asiaa koskeva kuulutus taustamateriaaleineen oli nähtävillä Ylivieskan kaupungin verkkosivuilla.

Asiaa koskeva kuulutus julkaistiin jätelautakunnan hyväksymissä ilmoituslehdissä, joita ovat Kalajokilaakso, Lestijoki-lehti, Selänne-lehti, Siikajokilaakso, Pyhäjokiseutu sekä Pyhäjärven Sanomat

Lausunnoista ja mielipiteistä laadittu yhteenveto ja niihin laaditut vastineet ovat liitteenä 7.

Lausuntopyyntöön vastasi yksi kunta ja kolme viranomaista, mielipiteensä jätti yhden kunnan edustaja, neljä kuljetusyrittäjää, kolme edunvalvontajärjestöä ja yksi kuntalainen. Lausuntoja ja mielipiteitä tuli yhteensä 13 kpl (vuonna 2018 vastaava luku oli 55 kpl ja vuonna 2013 75 kpl).

Merijärven kunta esitti lausuntonaan, että asumisessa syntyvien jätevesilietteiden kuljetus tulee jatkossakin järjestää kiinteistön haltijan järjestämänä. Kunnan näkemyksen mukaan Merijärven osalta edellytyksen

täyttyvät. Pyhännän kunnan vt. kunnanjohtaja jakoi Pyhännän jätehuoltoyrittäjän huolen toiminnan jatkumisesta tulevaisuudessa sekä osaaikaisten jätevesilietteitä keräävien palveluntarjoajien häviämisen. Hän toi lisäksi esille paikallisuuden huomioimisen kuljetusyriyten kilpailutuksessa sekä paikallisten yrittäjien säilymisen yhteyden kriisivalmiuden säilyttämisessä sekä pumppuautojen löytymisen ympäri maakuntaa.

Viranomaisten lausuntoja tuli kolme kappaletta. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ilmoitti, ettei sillä ole varsinaisesti lausuttavaa liittyen kuulutukseen asumisessa syntyvien jätevesilietteiden kuljetusjärjestelmää koskevasta asiasta. ELY-keskus kuitenkin muistutti, että asumisessa syntyvien jätevesilietteiden kuljetusjärjestelmään liittyvässä päätöksenteossa tulee ottaa huomioon Kuntaliiton ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen 21.3.2024 Jokilaaksojen jätelautakunnalle pitämässä esityksessä päätöksentekoon liittyvät seikat perusteluineen. Haapajärven ympäristöpalvelut ilmoitti, että on tutustunut asumisessa syntyvien jätevesilietteiden kuljetusjärjestelmää koskevaan selvitykseen (AFRY) eikä Haapajärven kaupungin ympäristöpalveluilla ole lausuttavaa. Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto ilmoitti, ettei asiasta nähdä tarpeen lausua. Ympäristöterveydenhuolto toteaa, ettei sen alueella, Toholammin kunta ja Kannuksen kaupunki, on selvityksen mukaan jätevesilietteilte vastaanotto sekä useampia kuljetusyriyksiä. Väärinkäytöksistä ei ole terveysuojeluviranomaiselle tullut yhteydenottoja

Jätehuoltoyrittäjistä lausunnon jättivät Jätehuolto P. Pääkkönen, Kuljetus K. Hyvärinen Ky, SB-Kiinteistöpalvelu ja Talomeri Osakeyhtiö. Kaikissa lausunnoissa pidettiin nykyistä järjestelmää parempana. Talomeri Osakeyhtiön lausunnon liitteenä oli lisäksi lausuma, jonka 57 kuntalaista oli allekirjoittanut.

Yhden kuntalaisen mielipide puolsi nykyistä kuljetusjärjestelmää.

Edunvalvontajärjestöistä ja -yhteisöistä kannanoton jättivät Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry ja SKAL Ympäristöyriytkset ry sekä Keski-Pohjanmaan Yrittäjät. Kaikissa kannatettiin nykyistä järjestelmää.

Yleiset kommentit jätteenkuljetusjärjestelmästä

Voimassa olevan jätelain 37 §:n mukaisen kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen käyttöönoton edellytykset ovat esitetty hyvin selkeästi jätelaissa. Päätöksen lainmukaisuudesta ei siten voida varmistua pelkästään sillä perusteella, miten käytössä ollut nykyinen jätteenkuljetusjärjestelmän on koettu toimivan. Jätelain edellytysten tulee perustellusti voida esittää toteutuvan, jos halutaan päättää kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen jatkamisesta alueella. Kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen voidaan jätelain ja sen perusteluiden sekä korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätösten nojalla katsoa olevan ensisijainen vaihtoehto kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestämiseksi.

Lausuntojen ja mielipiteiden asiasisällön vaikutus päätöksenteossa

Päätöksenteossa tulee ottaa huomioon mielipiteet ja lausunnot, jotka perustuvat jätelain 37 §:n mukaisten edellytysten toteutumiseen. Lausuntokohtaiset vastineet löytyvät liitteestä 7.

Useissa lausunnoissa esitettiin huolena yrittäjien aseman heikentyminen, mikäli siirrytään kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen. Kummassakin kuljetusjärjestelmässä tarvitaan ammattitaitoisia yriyksiä ja alan toimijoita. Jätelain yhtenä vaatimuksena on, että siirryttäessä kunnan järjestämään

jätteenkuljetukseen, tulee kaiken kokoisille yrityksille mahdollistaa osallistuminen kilpailutukseen. Ennen kilpailutusta tulee järjestää jätelain vaatima markkinakartoitus.

Myös huoli päivystys- ja kriisivalmiuden osalta nousi lausunnoissa esiin. Tämä on asia, joka vaatii huolellista suunnittelua ja vuoropuhelua kentän eri toimijoiden välillä. Suunnittelulle ja valmistautumiselle tuleekin varata riittävästi aikaa.

Lausuntojen voidaan yleisesti todeta puoltavan jätelaissa esitettyä kolmea vuotta pidempää siirtymäaikaa.

Kunnan järjestämään kuljetukseen siirtyminen

Jätelain 149 §:n määrää jätteenkuljetusjärjestelmää koskevista siirtymäajoista. Mikäli päätöksellä siirrytään kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen, päätöksessä on määrättävä kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen lakkaamisesta, joka voi tapahtua aikaisintaan kolmen vuoden kuluttua päätöksen tekemisestä. Näin ollen kunnan järjestämä jätteenkuljetus voisi alkaa aikaisintaan 13.02.2028.

Alueelle esitetään kuitenkin jätelain vaatimusta pidempää siirtymäaikaa. Kunnan kuljetus esitetään alkavaksi porrastetusti vuosina 2030 – 2032 riippuen urakka-alueiden määrästä.

Mahdollisimman pitkällä siirtymäajalla mahdollistettaisiin kaikkien osapuolten, nykyisten ja uusien jätteenkuljetusyritysten, kiinteistön haltijoiden, viranomaisten ja kuntien yhtäläiset mahdollisuudet valmistautua tulevaan muutokseen. Kiinteistön haltijoiden yksityisten yritysten kanssa tehdyt saostus- ja umpisäiliölietteiden kuljetussopimukset päättyvät, kun kuljetukset siirtyisivät kunnan järjestämän kuljetuksen piiriin.

Jokilaaksojen jätelautakunnan toiminta-alueen kunnat ovat sopimuksella luovuttaneet kuntavastuullisen jätehuollon järjestämiseen liittyvät palvelutehtävät omistamansa jäteyhtiön hoidettavaksi. Sopimuksen ulkopuolelle on kuitenkin jätetty sako- ja umpikaivolietteiden jätehuolto. Mikäli siirrytään kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kunnan järjestämään, täytyy kuntien käydä asiasta vuoropuhelua ja päättää järjestelmän toimintatavasta.

Koska Jokilaaksojen jätelautakunnan toiminta-alueella ei ole olemassa valmista mallia kunnan järjestämästä saostus- ja umpikaivolietteiden kuljetuksesta, jo mallin luomiseen ja asiaan liittyvien sopimusten laatimiseen tulee varata riittävästi aikaa. Ensimmäisessä vaiheessa kuntien tulisi sopia kuljetusjärjestelmän toteutustavasta. Tyhjennyskohdetietojen keräyksen ja kokoamisen sekä kuljetusten suunnittelun huolellinen toteuttaminen on tärkeä vaihe, jotta kuljetusjärjestelmän muutosvaihe sujuisi mahdollisimman hyvin. Alustavasti nämä ajoittuisivat vuosille 2026–2028. Kuljetusten kilpailutus olisi vuorossa vuonna 2029. Ensimmäiset kuljetukset käynnistyisivät vuonna 2030 ja loput porrastetusti 2031–2032 riippuen urakka-alueiden määrästä.

Lietteenkuljetuksen päivystyasia tulisi suunnitella ja ratkaista ennen kilpailutusten aloittamista. Kilpailutuksessa tulee mahdollistaa kaiken kokoisten kuljetusyritysten osallistuminen, ennen kilpailutusta tulee järjestää jätelain vaatima markkinakartoitus.

Jätelain 37 §:n mukaan kunta voi lisäksi päättää aikaisemmasta lakkaamisajankohdasta alueella, jolla jätteenkuljetuspalvelua ei ole tarjolla tai sen saatavuus on merkittävästi heikentynyt ja tästä voi seurata roskaantumista taikka haittaa tai vaaraa terveydelle tai ympäristölle.

Yhteenveto jätelain 37 §:n edellytysten tarkastelusta nykyisessä kuljetusjärjestelmässä

1. Edellytys: Alueella on tarjolla jätteenkuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin

Tyhjennyspalvelun kohtuullisuuden ja syrjimättömyyden ehdot eivät täyty tilanteessa, jossa yksi kuljetusyrittäjä hallitsee markkinatilannetta tietyllä alueella.

Jätehuoltoviranomainen tarkasteli vuoden 2024 osalta tyhjennysten määrien jakautumista kunnissa. Tarkastelussa kävi ilmi, että viidessä alueen kunnista yksi yritys tekee yli 95 prosenttia kunnassa tehtävistä liete-kaivojen tyhjennyksistä. Lisäksi yhden kunnan osalta tiedot puuttuvat kokonaan.

SIIRTO-rekisterin tietojen mukaan vuonna 2024 kymmenen yritystä vastasi yli 90 %:sta alueella tehtävistä liete-kuljetuksista, kolmen eniten kuljetuksia tekevän yrityksen osuus oli 51 % koko toimialueella tehdyistä kuljetuksista.

Selvityksen osana olleen asukaskyselyn mukaan 15 % vastanneista ei tiennyt kuin yhden alueella toimivan yrityksen, 16 % jätti vastaamatta kysymykseen ja 42 % ilmoitti ettei tiennyt määrää.

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kiinteistöhaltijan tulee itse huolehtia, että tyhjennykset tehdään ajoissa ja selvittää palvelujen saatavuus sekä tuntee yritysten toimintakulttuuri ja hinnoitteluperusteet. Sopimuksen tekeminen ei kuitenkaan ole vapaaehtoista, koska kiinteistön haltijan on jätelain mukaan järjestettävä jätteenkuljetus sopimalla siitä yrityksen kanssa. Selvitystyön mukaan 75 %:lla haastatelluista yrityksistä oli sopimusasiakkaita. Lopuilla työtilaukset perustuivat pelkästään puhelin- tai sähköpostitilauksiin.

2. Edellytys: Jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle

Jätehuolto koostuu jätteen keräyksestä, kuljetuksesta ja käsittelystä. Tämän hetkessä tilanteessa kehittäminen vaatisi kaikkien lietehuollon toimijoiden yhteisen näkemyksen sekä panostuksen kehitystyöhön. Kun alueella on muiden jätteiden osalta kunnan järjestämä jätteenkuljetus, on haastavaa päästä tilanteeseen, jossa kiinteistön haltijan järjestämä sako- ja umpikaivolietteen kuljetus edistäisi jätehuollon toimivuutta kunnassa.

Tällä hetkellä jätehuollon alueellinen kehittäminen lietteiden osalta tapahtuu ainoastaan jätehuoltomääräysten avulla. Näillä taas voidaan antaa vain itse tyhjennystä koskevia määräyksiä. Palvelutasoa tai siihen liittyviä yksityiskohtia, hinnoittelua tai hinnoitteluperusteita ei pystytä kehittämään yhtenäiseksi kaikille alueen kotitalouksille.

Selvitystyön mukaisista viemäriverkoston ulkopuolella olevista asuinrakennuksista on vuonna 2024 liete-kaivojen tyhjennys suoritettu 46 %:lta. Selvityksen mukaan kunnissa ei ollut tulossa laajempia viemärintihankkeita olemassa olevien rakennusten osalta, joten tästä

johtuvaa merkittävää muutosta ei voida olettaa tapahtuneen. Selvitystyönkään perusteella kaikilla kiinteistöillä lietekaivoja ei tyhjennetä määräysten mukaisesti. Kaikki lietteet eivät myöskään päädy luvalliseen käsittelyyn. Ilmoituksia omatoimisesta käsittelystä ei viranomaiseen ole tullut. Nykyisellä järjestelmällä ei voida varmistua siitä, että kaikkien kiinteistöiden tyhjennykset suoritetaan säännöllisesti ja määräysten mukaisesti.

3. Edellytys: Päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan

Vaikutukset kotitalouksien asemaan

Aidon kilpailutilanteen puuttuminen joillakin alueilla ei vaikuta myönteisesti kotitalouksien asemaan. Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus perustuu siihen, että kotitaloudet hyötyvät juuri siitä, kun he saavat kilpailutettua palvelunsa. Lietekuljetustietojen perusteella yhden kunnan osalta puuttuu kokonaan tiedot vuodelta 2024, vuoden 2023 osalta niitä on kirjannut tekevänsä yksi yrittäjä. Jätehuoltoviranomaisen tarkastelun perusteella vuoden 2024 osalta viidessä kunnassa yksi yritys tekee yli 95 prosenttia kunnassa tehtävistä lietekaivojen tyhjennyksistä.

Vaikutukset yritysten asemaan

Kaikki haastatellut toimijat kannattavat nykyistä sopimusperusteista järjestelmää.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Nykyinen jätteenkuljetus vaatisi laajaa yhteistyötä, jossa ajantasaiset tiedot niin lietteidenkäsittelyjärjestelmistä, lietteiden kuljetuksista kuin käsittelystäkin saataisiin kerättyä yhteen. Tietojen kokoaminen on haastavaa ja kaikilta osin sitä ei ole saatavilla. Jätehuoltoviranomainen ei saa tällä hetkellä tietoonsa kaikkia kuljetustietoja. Nykyjärjestelmässä viranomaisilla ei ole käytännössä mahdollisuutta seurata ja valvoa saostus- ja umpisäiliölietteen tyhjennyksiä, kuljetuksia ja päätymistä asianmukaisiin vastaanotto paikkoihin.

Liitteenä on lisäksi Päätöksenteon tausta-aineisto (Liite 8.), johon on koottu tiivistetysti asian käsittelyyn liittyviä asioita.

Esittelijä jätelautakunnan vs. esittelijä Anu Linnala

Päätösehdotus Jätelautakunta päättää, että Jokilaaksojen jätelautakunnan toiminta-alueella siirrytään kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen saostus- ja umpisäiliölietteiden kuljetuksessa.

Nykyinen kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetusjärjestelmä lakkaa ja kunnan järjestämä jätteenkuljetus alkaa porrastetusti 2030–2032.

Jätelautakunta asettaa kuljetusjärjestelmää koskevan päätöksen ja päätökseen liittyvän aineiston yleisesti nähtäville 17.2. – 16.3.2025 väliseksi ajaksi sekä ilmoittaa asiasta kuulutuksella, joka julkaistaan alueella ilmestyvissä lehdissä.

Asian käsittely

Ennen asian käsittelyä Jarkko Ollila ilmoitti esteellisyydestä (intressijäävi). Hän poistui kokouksesta klo 15:42.

Puheenjohtaja avasi keskustelun asiaa koskevan esittelyn jälkeen.

Keskustelun aikana Timo Aitto-oja teki vastaesityksen kiinteistönhaltijan järjestämään kuljetusjärjestelmään siirtymisestä.

Esitys:

1. Esitetään kiinteistönhaltijan jätteenkuljetusjärjestelmään siirtymistä
2. Jätelautakunta asettaa kuljetusjärjestelmää koskevan päätöksen ja päätökseen liittyvän aineiston yleisesti nähtäville 17.2. - 16.3.2025 väliseksi ajaksi sekä ilmoittaa asiasta kuulutuksella, joka julkaistaan alueella ilmestyvissä lehdissä.

Perustelut kiinteistön haltijan jätteenkeräysjärjestelmälle

- 1 Nykyinen kiinteistön haltijan jätteenkeräysjärjestelmä on toiminut hyvin.
- 2 Terveys- ja ympäristöviranomaisilla ei ole ollut huomautettavaa kiinteistön haltijan jätteenkeräysjärjestelmästä.
- 3 Kuljetusmatkat pitenee ja päästöt lisääntyvät kunnan järjestämässä jätteenkeräilyjärjestelmässä.
- 4 Asiakkaat huolissaan palvelutason saatavuudesta.. Muiden palvelun saatavuutta ei tule heikentää (Afrin selvitys) ja kunnan järjestämässä jätteenkeräilyssä näin tapahtuu kun etusijalla on reittityhjennykset. Kriisitilanteissa palvelun saaminen ei toimi.
- 5 Jätteet ja syötteen sekä lietteen voidaan hyödyntää paikallisesti kiinteistön haltijan jätteenkeräysjärjestelmässä esim.biokaasulaitoksissa.
- 6 Nykyiset yritykset ja työpaikat voidaan säilyttää ja syntyy uusia työpaikkoja paikallisesti kun säilytetään kiinteistön haltijan jätteenkeräysjärjestelmä.
- 7 Jätteenkuljettajat rekisteröityneet jätehuoltorekisteriin ja antavat tietonsa SIIRTO-rekisteriin kiinteistön haltijan jätteenkuljetusjärjestelmässä. Täyttää siten kaikki määräykset ja vaatimukset.
- 8 Inhausyhtiöiden tilanne epäselvä. Nykyinen hallitus on viemässä voimakkaasti läpi inhausyhtiöiden purkamista koskevaa lakia.Koskettaa merkittävästi Jätehuoltoa ym. kuntien omistamaa inhausyhtiötä.
- 9 Kiinteistöliiton 2024 (Varsinais-Suomen kunnat 40 kpl)tehdyn palvelu kyselyn mukaan kunnan järjestämä jätteenkuljetus sai kaikista eniten kielteistä palautetta asiakkailta. Palautteen mukaan palvelun laatu on laskenut. Monet sanoivat, että toimintamallin muutos ei ole parantanut tilannetta vaan päinvastoin aiheuttanut enempi ongelmia. Kysely ei puolla siirtymistä kunnan järjestämään jätteenkeräilyjärjestelmään.

Ilkka Saari, Juha Rahkola, Markus Puurula ja Eero Polso kannattivat Aitto-ojan esitystä.

Pykälän käsittelyn aikana pidettiin kokoustauko klo 16:47 – 17:03.

Puheenjohtaja totesi, että koska on tehty vastaesitys ja sitä on kannatettu, on asiasta äänestettävä. Puheenjohtaja ehdotti äänestystavaksi nimenhuutoäänestystä. Äänestystapa hyväksyttiin.

Suoritettussa äänestyksessä esittelijän pohjaesitys JAA sai 3 ääntä (Märsylä, Näätänen, Pärkkä) ja Aitto-ojan vastaesitys EI sai 11 ääntä (Aitto-oja, Hirvelä, Keränen, Kivimaa, Koskela, Kähärä, Polso, Puurula, Rahkola, Saari, Saukko K). Puheenjohtaja antoi äänensä viimeisenä.

Päätös

Puheenjohtaja totesi jätelautakunnan päätökseksi asumisessa syntyvien jätevesilietteiden kuljetusjärjestelmästä tulleen Aitto-ojan vastaesityksen äänin 11 – 3.

1. Siirrytään kiinteistönhaltijan järjestämään jätteenkuljetusjärjestelmään
2. Jätelautakunta asettaa kuljetusjärjestelmää koskevan päätöksen ja päätökseen liittyvän aineiston yleisesti nähtäville 17.2. - 16.3.2025 väliseksi ajaksi sekä ilmoittaa asiasta kuulutuksella, joka julkaistaan alueella ilmestyvissä lehdissä.

Annu Pärkkä, Raimo Märsylä ja Teuvo Näätänen jättivät päätökseen eriävän mielipiteen.

Annu Pärkkä perusteli eriävän mielipiteen sillä, että Jokilaaksojen jätelautakunta toimii jätehuoltoviranomaisena, ja sen päätöksenteon tulee perustua lakiin. Nyt tehty päätös on ristiriidassa ainakin jätelain kanssa.

Lautakunnan esittelijä Anu Linnala esitti päätökseen eriävän mielipiteen, koska pitää jätelautakunnan asiassa tekemää päätöstä jätelain vastaisena.